



ДАМИТЕ ОТ
ОРИЕНТА

enthusiast КРИСТИНА МОРАТО

ДАМИТЕ ОТ ОРИЕНТА

КРИСТИНА МОРАТО

ПРЕВОД ОТ ИСПАНСКИ ЕЗИК:
СВЕТОСЛАВА СЛАВЧЕВА

enthusiast

София, 2019

Cristina Morató

Las damas de Oriente: Grandes viajeras por los países árabes

Copyright © 2005, Cristina Morató

Кристина Морато

Дамите от Ориента

© Светослава Славчева, превод, 2019

© Enthusiast, дизайн на корица, 2019

© Enthusiast – запазена марка на

„Алто комюникейшънс енд пбблишинг“ ООД, 2019

ISBN 978-619-164-291-5

*На Мария Роса Чико заради приятелството,
съпричастността и подкрепата за всичките ми
фантазии, които един ден се сбъднаха. На Анна
Касанова, Ариана Понс и Мария Долорес Вила,
които споделят моите пътешественически
и литературни пориви още от детството.
На Джаки Басат, моя оазис в пустинята през
бленуваното ми пътуване до Ориента.*

Съдържание

БЛАГОДАРНОСТИ.	11
ПЪТУВАНЕТО ДО ОРИЕНТА	13
ЛЕЙДИ МЕРИ УОРТЛИ МОНТЕГЮ, ЕДНА АНГЛИЧАНКА В ХАРЕМА	19
ЛЕЙДИ ХЕСТЪР СТАНХОУП, ОТШЕЛНИЧКАТА ОТ ЛИВАН	69
ЛЕЙДИ ДЖЕЙН ДИГБИ, БЕДУИНСКА ДУША	127
ИЗАБЕЛ БЪРТЪН, ОРИЕНТАЛСКА СТРАСТ.	181
ГЪРТРУД БЕЛ, КРАЛИЦАТА НА ИРАК	249
ФРЕЯ СТАРК, ПОСЛЕДНАТА ИЗСЛЕДОВАТЕЛКА	317
АГАТА КРИСТИ, АРХЕОЛОЖКА В МЕСОПОТАМИЯ	385
БИБЛИОГРАФИЯ.	459

Исках пространство, разстояние, история и
опасност, интересувахе ме живият свят.

Брегът на тамяна: Автобиография
ФРЕЯ СТАРК, 1953 г.

Пустинята не можеше да се изисква нито да се притежава – тя е парче плат, влачено от ветровете. Никога не е била покорявана от скалите и много преди Кентърбъри, много преди битките и мирните договори да смалят Европа и Изтока до размерите на една черга, е назовавана със сто мимолетни имена. Керваните, странните скитничества, изпъстрени с празненства и култури, нищо не оставяха след себе си, нито искрица огън. Всички ние, дори и онези от нас, които имахме дом и деца далеч, в Европа, искахме да съблечем дрехите от страните си. Беше място, където царуваше вярата. Ние чезнехме в пейзажа. Огън и пясък.

„Английският пациент“
МАЙКЪЛ ОНДАТЖИ, 1992 г.

Обичам тази щедра и плодородна страна Сирия и обикновените ѝ хора, които умеят да се смеят и радват на живота, които безделничат и се веселят, имат достойнство и възпитание, както и голямо чувство за хумор и за които смъртта не е ужасна. Иншаллах се върна и нещата, които обичам, не са загинали в тази земя...

„Ела и ми кажи как живееш“
АГАТА КРИСТИ, 1944 г.

Благодарности

В литературното си пътешествие из Ориента разчитах на не-оценимата помощ на много мои приятели, които споделяха интереса ми към тези непокорни и нестандартни дами. Искам да благодаря на съпруга си Хосе Диегес за търпението през тези две години, прекарани сред бедуини и пясъчни морета. Без неоценимата му помощ тази книга щеше да остане само във въображението ми. Благодарност и възхищение към Хема Ниерга за това, че споделя с мен ориенталската ми мечта. На издателя ми Давид Триас благодаря, че ме разбираше и не спираше да ми вдъхва кураж; на съпата ми Олга Гарсия за ентузиазма; и на Марта Гомес, че се впусна в цялото приключение около представянето. Имам приятели, които никога не ме предават: Ману Легинече ми зае някои книги и отговори на много мои въпроси, Лорето Росас и Рамон Хименес Фрайлес, въпреки че бяха в Брюксел, търсиха заради мен най-невероятните книги, а с предложенията си дадоха своя ценен принос за успеха на книгата. Сантос Валенсиано и Рубен Бусто от книжарница *De Viaje* изпълниха всичките ми поръчки и намериха голяма част от книгите, които ми бяха необходими. Благодаря на Хавиер Гомес-Наваро за това, че ми позволи да използвам удивителната му библиотека и дори ми зае няколко изключително ценни екземпляра извън каталога.

Не мога да пропусна Лола Ескудеро, Амалия Монтес, Марга Мартинес и Кармен Аренас от Испанското географско дружество. Благодаря им, че подкрепят всичките ми литературни проекти. На Андрес Арконада, който тръгна по стъпките на

Агата Кристи в Лондон, и на моя добър приятел Енрике Хорда, защото си направи труда да ми намери безброй книги за пустини и маршрутите на древните кервани. Благодарности на професор Филип Масо от Фондация за археология „Клос“ в Барселона за съветите му, на Жозеп Борел, директор на списание *Clio* за неоченимата помощ. На Мария Долорес Гарсия Рамон от Катедрата по география в Автономния университет в Барселона за прекрасното ѝ изследване за европейските пътешественички из арабския свят, което разшири познанията ми относно личността на Гъртруд Бел. На сестра ми Майте Морато, която ми помогна, за да вникна по-дълбоко в същността на тези жени и епохата, през която са живели; и на родителите ми, които приветстват всичките ми авантюри. Накрая моите благодарности на Естер Гонсалес-Кано, която ми помогна да организирам някои от пътуванията си, за да опозная местата, на които се е развивало действието в историите, и на режисьорката Сесилия Барига, която дойде с мен в Турция и Сирия и засне местата, където е протекъл животът на Дамите от Ориента.

Пътуването до Ориента

(...) няма ли някаква очарователна прилика с „Хиляда и една нощ“? Понякога, когато отварям ново шишенце с розова вода, имам чувството, че вместо благоухание ще излезе един от духовете на Сюлейман.

Гъртруд Бел, 1915 г.

Дворецът Топкапъ, обграден от градини и павилиони, се извисява на един хълм, откъдето се разкрива прелестна панорамна гледка към Босфора, Златния рог и Мраморно море. През 1453 г. султан Мехмед II Завоевателя превзел Константинопол и след като променил името на града на Истанбул, го провъзгласил за столица на Османската империя. Не намерил по-красиво и видно място, за да построи императорската си резиденция върху руините на акропола на Древна Византия. През първите векове на османското владичество този забележителен дворец, заобиколен от крепостни стени, е бил центърът на султанската власт – мястото, където владетелите на империята живеели отдадени на удоволствия, далеч от външния свят, когато не били на бойното поле. Европейците нямали достъп отвъд Портата на щастието в съседство на Тронната зала. Изключение пра-

вели единствено посланиците, акредитирани пред Високата порта, т.е. османското правителство, които били приемани на аудиенция при султана. В онзи лабиринт от вътрешни дворове, беседки, богато декорирани салони и коридори имало едно място, което имало способността да кара въображението на пътешествениците да избухва – харемът. Зад недостъпните му порти, се намирали помещенията, в които живеела валиде султан – майката на султана. Тя ръководела харема, съпругите и куртизанките, за които се грижели цяла свита от робини и негри евнуси. През XVIII век императорският харем подслонявал повече от осемстотин жени, разпределени в триста помещения.

Лейди Мери Уортли Монтегю, съпруга на английския посланик в Османската империя, през 1717 г. е първата европейка, която била допусната до тайните спални на харема на османския султан. По време на престоя си в Истанбул знатната дама посетила четири харема на високопоставени турски дами, сред които харема на Хафизе султан, вдовицата на султан Мустафа II. В писмата, които съпругата на посланика изпращала до приятелите си в Англия, описвала подробно забранените за мъже (освен за съпруга, шуговете и евнусите) помещения на харема, където била посрещната от богато нагиздени жени в облицовани със седеф и слонова кост стаи със златни тавани и била гощавана на трапези със златни ножове с диамантени дръжки върху копринени покривки. Писмата на лейди Монтегю напомняли приказките от „Хиляда и една нощ“, които били преведени на френски от Жан Антоан Галан в периода между 1704 и 1717 г. и предизвикали фурор в Европа, въпреки че авторът премахнал най-еротичните описания, за да не скандализира версайските дами. След *Mille et une nuits* на Галан всичко ориенталско трябвало да бъде толкова екзотично и чувствено, както в приказките, които съчинила принцеса Шехерезада, за да развлича господаря си, цар Шахриар Багдадски, за да не я убие.

Харемът на султана на Османската империя възбудил фантазиите на европейските пътешественици и вдъхновил много картини с ориенталски мотиви. Художници като Енгър, Дьолакроа и Матис изпълнили харемите си с красиви пленнички одалиски, повечето голи, които пушели наргиле и свирели на лютня в очакване на посещението на султана. Но въображаемият харем нямал почти нищо общо с действителността, както се уверили европейските пътешественички, които кръстосвали арабските страни в началото на XIX век. Към 1840 г. посещението в харем било част от туристическата обиколка в Ориента. По време на пътуването си до Истанбул англичанката Маргарет Фонтейн направила разочароващо откритие. Харемът не бил нищо повече от помещенията в дома, в които живеели съпругите и където почти никога не се случвало нещо интересно. Ексцентричната дама от викторианската епоха го описвала като ужасно и скучно място: „Тези жени не излизат извън тесните граници на дома на съпруга си, никога не виждат планините или дърветата, защото външните стени нямат прозорци и до тях никога не стига божествената слънчева светлина, освен оскъдните лъчи, процеждащи се в квадратния вътрешен двор на затвора им“.

През XIX век доста образовани и авантюристично настроени британски аристократки се сбогували с удобните си английски имения, пленени от забранените истории на „Хиляда и една нощ“. Във викторианска Англия, белязана от строгия морал, Ориентът с харемите си, пъстрите си базари, пазарите на роби, камилските кервани и обитаващите пустинята бедуини ги привличал неудържимо. През 1850 г. Египет се превърнал в модна дестинация и за мнозина Александрия и Кайро били първият им досег с Ориента. Половин век след като Наполеон нахлул в Египет през 1798 г. и разкрил пред света възхитителните ѝ загадки, агенция „Томас Кук“ започнала да организира туристически пътувания из страната на фараоните. Кайро привличал британците не само с величест-

вените си пирамиди, но и с топлия си и здравословен климат, благодарение на който лекували заболяванията си далече от студената и мъглива Англия. Туристическите пътеводители препоръчвали на дамите да се пазят от слънцето с чадъри и колониални шапки, покрити с дълги воали, да избягват страховитите разходки до върха на пирамидите и да не фамилиарничат прекалено с местните преводачи и екскурзоводи. Лейди Джейн Дигби не обръщала много внимание на тези съвети и изживяла страстен роман с един бедуински вожд в Сирия. Във времена, в които всички араби, без изключение, били считани за „диваци“, бракът на аристократката с Абдул Меджвал предизвикал истински скандал. В сравнение с флегматичните и сковани британски кавалери, романтичният образ на бедуина, облечен като принц на пустинята с бялата си туника и с куфията*, омотана около главата си, яхнал прелестния си чистокръвен жребец, разгарял страстни чувства у дамите.

Извън „ол инклузив“ пакета, предлаган от агенция „Кук“, който включвал стаи в бляскави хотели, балове до зори и плаване по Нил в комфортни параходи, някои пътешественички се отправяли към жежките пустини, привлечени от начина на живот на номадските племена. По онова време малцина били европейците, които познавали руините на Палмира в Сирия или на Петра в Йордания, нито пък вътрешността на Арабския полуостров и свещените градове Мека и Медина. Били неизследвани територии, където жените, бленувачи да обиколят сурови земи, да вникнат в арабската култура, да изследват останките от митичните им градове, погребани сред пясъците, или просто да отхвърлят оковите на ежедневието си, можели да изживеят романтични авантюри.

В началото на XIX век пътуването из Близкия изток отвъд Кайро или Истанбул било страховитото приключение, от което

* Памучна кърпа за глава, обикновено бяла или карирана, която се връзва с лента – агал. – Б. р.

човек трудно можел да се измъкне жив. Желаетелите да опознаят Сирия, Месопотамия или библейските места в Светите земи трябвало да се сдобият с разрешение, издадено от османските власти, и да платят на бедуинските племена „такса“, за да прекосят пустинята и да се ползват със закрилата им. Сред опасностите, които дебнели европейските пътешественички, които в по-голямата си част били християнки и съответно неверници в очите на арабите, били нападенията над керваните, деспотичните турски паши, фанатизмът на големи групи мюсюлмани в някои градове като Дамаск и епидемиите от чума и холера, които обезкървявали населението. Докато кръстосвали пустинята, трябвало да понасят парещото слънце през деня и суровия студ през нощта, липсата на вода и непредвидимите пясъчни бури.

Лейди Хестър Станхоуп или лейди Джейн Дигби, както и Гъртруд Бел и Фрея Старк през ХХ век, доброволно се отказали от привилегиите на висшата класа и положението си в обществото, за да се отдадат на живот, изпълнен с приключения из сирийската пустиня, далечните ливански планини или неизследвания Арабски полуостров. Дори и писателката Агата Кристи се предала пред чара на Ориента и прекарала дълги години в Сирия и Ирак заедно със съпруга си, археолога Макс Малоуън. Така и не усетили липсата на удобния си живот в Англия; някои дори не се върнали в родината си, усвоили арабски, турски или персийски, научили се да яздят, да пушат наргиле и да спят в шатри от кози кожи под звездите. Отгъждествявали се напълно с бедуините, които считали за истинските аристократи на пустинята – благородни и гостоприемни мъже, които се ръководели от собствен код на честта и не признавали граници.

За арабите ексцентричните и шеметни англичанки, които се возели на столове, носени на ръце, обличали се в рокли с корсети на повече от четиридесет градуса, пиели чай в порцеланови чаши наред с бедуините и спели в шатри с вани, като

тази на госпожица Гъртруд Бел, били странен трети пол. Не ги възприемали като заплаха, канели ги в шатрите на шейховете и се отнасяли с тях като с почитаеми мъже, което особено силно ги ласкаело. Всяка една от тях оставила отпечатъка си в плаващите пясъци на пустинята или в Багдад, Дамаск или Кайро, където намерили истинския си дом. Ексцентрични и пламенни археоложки, шпионки на служба на Британската империя, романтични пътешественички и изследователки, те пропътували свят, който вече не съществува. Но ни завещавали своите пътеписи, прочувствени писма, красиви описания и черно-бели снимки, за да ни покажат защо пътешествията им до Ориента променили живота им завинаги.

Нека мирът се възцари в тези хилядолетни и възхитителни земи, които в миналото пленили толкова търсещи души.

Мадрид, февруари 2005 г.

Кристина Морато
ДАМИТЕ ОТ ОРИЕНТА

Превод *Светослава Славчева*
Редактор *Илияна Бенова - Бени*
Коректор *Русанка Одринска*
Дизайн на корицата *Ентусиаст*
Предпечат *Анна Георгиева*

Испанска. Първо издание
Формат 16/70x100. Печатни коли 29,25

ISBN 978-619-164-291-5

Издава **enthusiast**

Запазена марка на „Алто комюникейшънс енд пбблишинг“ ООД

София, ул. „Кракра“ № 20
тел.: 02/943 87 16
e-mail: office@enthusiast.bg

Книгите на „Ентусиаст“ може да закупите
от www.bookstore.enthusiast.bg



Печат J POINT PLUS

„НЕ МИСЛЯ, ЧЕ някой се отправя на
ПОДОБНО ПЪТУВАНЕ, ЗА ДА СЕ ВЪРНЕ СЪЩИЯТ.
ЗА ДОБРО ИЛИ ЗЛО, ТАКИВА ПЪТЕШЕСТВИЯ
ТЕ БЕЛЯЗВАТ ЗАВИНАГИ.“

КРИСТИНА МОРАТО

Седем смели жени изоставят лукса и удобствата на западния свят, за да предприемат едно опасно пътуване до непознатия Изток.

Седем авантюристките откриват страстта си към Ориента и номадския живот на бедуините.

Седем дами се впускат в опасното приключение да пътуват отвъд Кайро и Истанбул във времена, в които грабежите, деспотичните турски паши, епидемиите и тежките преходи в пустините разколебават и най-калените пътешественици.

„Дамите от Ориента“ разказва вълнуващите истории на няколко заплени от арабския свят жени, които оставят своята незаличима диря в Близкия изток: лейди Мери Монтегю, първата жена от западния свят, посетила османските хареми; ексцентричната лейди Хестър Станхоуп; красивата лейди Джейн Дигби, изживяла пламенен любовен романс с бедуински шейх, и решителната Изабел Бъртън. В началото на XX век се появяват и смели изследователки, археоложки и сътруднички на разузнавателните служби като Гъртруг Бел, помогнала за очертаването на границите на днешен Ирак; неуморната Фрея Старк и прочутата авторка на криминални романи Агата Кристи.

Решителни, любопитни и авантюристични, дамите, покорили Ориента, ни завещават своите пътеписи, прочувствени писма, красиви описания и черно-бели снимки, за да ни покажат защо пътешествията им до Изтока са променили живота им напълно.

